

Forssa 150 vuotta

KESÄKUU 1997

Axel Wilhelm Wahren
(1814 - 1885)

Virallinen keisarillinen päätös Forssan tehtaiden perustamisesta senaatin talousosaston istunnossa 30.9.1847.
Sopimus Forssan Puuvillan Kehruu Yhtiöstä (Forssa Bommull's Spinneri Bolag) 28.12.1847.

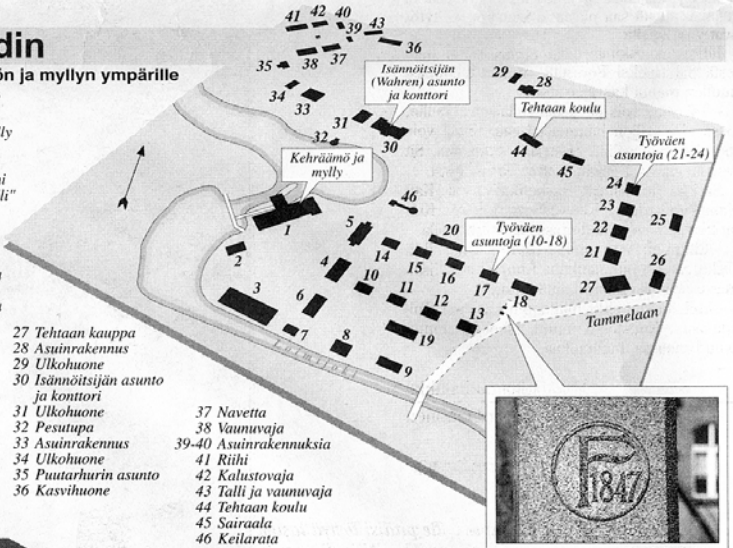

Kehräämö aloittaa toimintansa huhtikuussa 1849, aluksi töissä 70 henkilöä. Koneet tuotiin Englannista, niissä oli 2 640 kehrintä.

Forssan ydin

muodostui kehräämön ja myllyn ympärille 1850- ja 1860-luvulla.

- 1 Kehräämö ja mylly
- 2 Kaasuhuone
- 3 Lankavärijäämä
- 4 Puuvillamakasiini
- 5 Ruokala "kostonholli"
- 6 Vaja
- 7 Paja
- 8 Leivintupa
- 9 Puusepäntö
- 10-18 Työväen asuntoja
- 19-20 Ulkokuoneita
- 21-24 Työväen asuntoja
- 25-26 Ulkokuoneita

- 27 Tehtaan kauppa
- 28 Asuinrakennus
- 29 Ulkokuone
- 30 Isännöitsijän asunto ja konttori
- 31 Ulkokuone
- 32 Pesutupa
- 33 Asuinrakennus
- 34 Ulkokuone
- 35 Puutarhurin asunto
- 36 Kasvihuone
- 37 Navetta
- 38 Vaunuvaja
- 39-40 Asuinrakennuksia
- 41 Riihi
- 42 Kalustovaja
- 43 Talli ja vaunuvaja
- 44 Tehtaan koulu
- 45 Sairaala
- 46 Keilarata

Puuvillatehtaan portin kivipylväät: 150 vuotta Wahreninkadun päässä.

1847 1848 1849

- Wahrenin kauppa 1851.
- Lääninarkkitehti Georg Theodor Policron Chiewitz aloittaa yhteistyön A.W. Wahrenin kanssa Forssan tehtaiden suunnittelijana.
- Wahren muuttaa perheineen asuin- ja konttorirakennukseen Corps de Logieen elokuussa 1851.

Kehräämössä 250 työntekijää 1852. Forssa oli Hämeen läänin suurin teollisuuspaikkakunta. Tampere ei kuulunut tuolloin Hämeeseen.

- Wiksbergin kartano Wahrenille.

- Wahren perustaa viinapolttimon Wiksbergiin.

Forssan Puuvillan vuoden 1853 tilinpäätös näytti 22 800 ruplan voittoa.
- Tehtaanpuistoon rakennetaan 1. kasvihuone.

Senaatilta oikeus puuvillakutomon perustamiseen 14.6.1854.

Lankavärijäämä 1850 Kuhalan kylään; yhtiölle 1853.

- 28.8.1855 yhtiösopimus Carl Zührin kanssa.
- Ensimmäinen Wiksbergin pytinki.

- Forssan tehtaalla on jo lastenopettaja.

- Forssan sähköosasto on Hämeenlinna-Grönfors-Forssa. Kauppias Grönfors kuittasi Hämeenlinnassa sähkösanoman lähettämällä, jonka jälkeen pikalahetti toi sen Forssaan. Puuvillakaupoissa yhteys oli tärkeä.

Kutomo aloittaa toimintansa 1856. Työntekijöitä kerätään laajasti mm. kuulutuksien kirkkoissa.
Työaika on aamuyhdeksästä ilta kahdeksaan tunnin aamiais- ja tunnin päivällisajalla.

- Vieremän mylly rakennetaan 1858, Wahren perustaa myös Wiksbergin oluttehtaan viinapolttimon sijaan.

- Wiksbergin pytingit valmistuvat.

- Kehräämön työntekijöitä 316, joista n. 1/3 alle 15-vuotiaita lapsia.

Forssa Aktie Bolag, Forssa Osake Yhtiö perustetaan 2.4.1859.

Isopuoti rakennetaan. Maalaiset myyvät tuotteitaan lauantaisin torilla klo 12-14 tehtaalaisen päivällistunnin aikana.

Piirilääkäri J.A. Friman Forssaan 1859. Opettaja Lundelliilta hän otti myöhemmin pois pampun, jolla opettaja kuritti lapsia.

- Forssan väkiluku oli 1859 noin 800 asukasta.

1850 1851 1852 1853 1854 1855 1856 1857 1858 1859

Apteekkitalo.

Yhdyspankki, 1. liikepankki maaseudulla 1862.

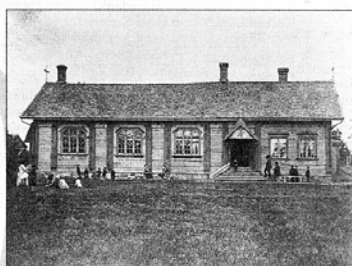
Forssan 1. tori perustetaan Sundbergin torpan vasikkahakaan.

Tehdasyhtiölle vuosi 1863 oli ainoa tappiollinen vuosi Suomen itsenäistymiseen saakka.

- Kiertävät lastenkoulut perustetaan.

Wahren myy hevosen Englantiin. Hän on tuttu näky Hämeenlinnan ravikilpailussa. Pyhäjärven jäällä 9.3.1864 suuret ravikilpailut, joissa 29 hevosta.

Chiewitzin viimeisenä työnä Forssassa valmistuu tehtaan koulu 1864.

Tehtaan koulu.

Nälkävuodet koettelevat muuta Suomea. Vuonna 1867 Forssassa tehtiin ylityötä: muun Suomen syödessä pottua Forssassa syötiin selvää leipää. Yhtiö hankki Pietarista jauhoja.

- Tehtaan koulu vakinaistetaan. Oppilaita heti alussa 240, jotka jaettiin 60-70 oppilaan ryhmiin.

1. kuuluisat kansanjuhlat Sortohaassa yhtiön täyttyessä 10 vuotta 1869. Wahren itse oli kahvikokkina.

- Maatalousnäyttely Wiksbergissä.

- Wahren pyrki myymään voita Englantiin.

Wiksbergin kangasvärijäämön palo syksyllä 1868.

A.W. Wahren Tammelan kunnallislautakunnan 1. esimies.

Apteekki 1860. Tehlaalaiset saivat reseptilääkkeensä tehtaan kustannuksella, samoin lääkärin hoidon.

1860 1861 1862 1863 1864 1865 1866 1867 1868 1869